

להציל את עורכי הדין מעצמם

הכללים המוצעים יגנו על בעלי מקצועות חופשיים במקרי ספק

יהודה שפר

עו"ד יהודה שפר, ראש הרשות למלחמה בהלבנת הון

פה, אוסטרליה, שווייץ ועוד. במדינות שונות, דוגמת ארצות הברית וקנדה, הנושא עדיין נמצא בדיון ציבורי לקראת גיבוש חקיקה מתאימה.

לקראת הצטרפותה של ישראל ל-OECD ובעקבות ביקורת שעברה מדינת ישראל בנושא המאבק בהלבנת הון ובמימון טרור, בדעת משרד המשפטים לקדם חקיקה לאימוץ סטנדרטים אלה בחקיקה הישראלית. על פי הכללים הבינלאומיים – וכך גם יוצע לחוקק בישראל – לא יחולו החובות במקרים שמדובר במידע שחל עליו חיסיון לפי הוראות הדין או במידע שיש לגביו חובת סודיות על בעל המקצוע האחר, שסעיף זה חל עליו בהתאם להוראות כל דין. כך, לשם הדוגמה, דברים שהוחלפו בין עו"ד ללקוחו במסגרת ייצוגו של לקוח בהליכים משפטיים יישארו חסויים, אולם, להבדיל, בסיטואציה שיתבקש עו"ד לנהל כספים עבור לקוחו והוא יחשוד כי מקורם של הכספים בעבירה, יחולו עליו לדווח על כך.

מטבע הדברים, הרי שכל יוזמה להגברת חובות רגולטוריות, ובודאי על בעלי מקצועות חופשיים, נתקלת בחשדנות, תוך חשש שאימוץ הכללים יביא לקשיים בניהול הסיכונים העומדים בפני ר"ח ועו"ד, ולהתמודדות עם שאלות משפטיות מורכבות. עם זאת, מספר נימוקים מכריעים את הכף לטובת אימוץ של הכללים הבינלאומיים בישראל. ראשית משום שכפי שהובהר, מדובר בכלי חשוב למלחמה בפשיעה המאורגנת ובהלבנת ההון, כמו גם במימון

בכללים שנקבעו על ידי ה-FATF (Financial Action Task Force) למאבק בהלבנת הון ובמימון הטרור נדרשו המדינות השונות לקבוע חובות זיהוי ואימות, שמירת מסמכים ודיווח על עסקאות חשודות על מגזרים שונים, ביניהם עורכי דין, נוטריונים, בעלי מקצוע בתחום המשפטי ורואי חשבון, וזאת כאשר, ורק כאשר, אלה מבצעים עבור לקוחותיהם סוגי עסקאות שהוגדרו (קנייה ומכירת נדל"ן, ניהול כספים וניירות ערך, ניהול חשבונות בנק, הקמה, תפעול וניהול תאגידים).

את הרציונל שבקביעת דרישות אלה מב"עלי מקצועות חופשיים ניתן להסביר באמצעות הדימוי הבא: ניתן לראות את הכללים שהוטלו בעבר על המוסדות הפיננסיים בנושא המאבק בהלבנת הון כרשת רגולטורית ענקית הפוסה במימי הים כדי ללכוד את הכרישים. על מנת להבטיח את יעילותה של רשת זו, יש לסתום חורים ברשת בדמותם של בעלי מקצועות חופשיים העלולים לנצל לרעה את מעמדם, מכובדותם, וכללים משפטיים שונים (כגון חסיונות וכללי סודיות) כדי לאפשר לכרישים לחמוק מן הרשת.

בעקבות כללי FATF כבר קבעו מדינות שונות בעולם כללים לגבי בעלי מקצועות חופשיים כאמור, וזאת בשל החשש כי יבוצעו באמצעותם עבירות הלבנת הון, וההכרה כי באפשרות נותני שירותים אלה לשמש "שומרי סף" (gatekeepers) טרם ביצוע העבירות. חובות כאמור נקבעו בכל מדינות אירופה

ציאות הפיננסית הגלובלית הנוכחית, רגולציה אינה עוד מילה כה גסה כפי שהיתה אך עד לאחרונה. לא פחות חשובה היא תרומתם של הכלים המוצעים להגנה על עורכי דין ורואי חשבון, שמם ומעמדם הציבורי והמקצועי. בשנים האחרונות אנחנו עדים לתופעה מצערת של התגברות מעורבותם של בעלי מקצועות חופשיים בעבריינות, דבר המוצא את ביטויו גם במספר רב והולך של הרשעות פליליות ומשמעיות. קביעתם של הכללים המוצעים לא רק תבהיר את הגבול בין פעילות לגיטימית לשאינה כזו, כי אם גם תאפשר לבעלי מקצועות חופשיים הגנה, במקרי ספק, באמצעות דיווח כדין לרשות לאיסור הלבנת הון, כפי שהדבר מקובל כבר כיום במדינות רבות כדוגמת אנגליה.

החששות מן הכללים המוצעים ברורים, אך כך גם התועלת הרבה שיש באימוצם. אני סמוך ובטוח כי חקיקתם, תוך הידברות ומציאת האיזונים בין האינטרסים המתנגשים, היא אפשרית ובבחינת כורח השעה.

☞

הטרור. אולם ישנם גם נימוקים נוספים. נימוק רב משקל הוא מעמדה הבינלאומי של ישראל. בשנים האחרונות חל שיפור עצום במעמדה של ישראל כמדינה מובילה במאבק בהלבנת הון ובמימון הטרור. עם זאת, בביקורת בינלאומית שנוערה בישראל אך לפני מספר חודשים זוהה הפער בנושא החובות המוטלים על בעלי מקצועות חופשיים, ומדינת ישראל נדרשה להציג תוכנית פעולה בנושא זה. במערכת הפיננסית הגלובלית, ובמיוחד בעיתות משבר עת גוברת התחרותיות, ניתן לצפות ללחץ מצד מדינות העולם לצמצום פערים בין מדינות שונות בנושא זה, המביאים לפגיעה בתחרות החופשית (ארביטראג' רגולטורי).

אימוצם של סטנדרטים בינלאומיים הוכח בעבר כמנוף להגברת ההשקעות הבינלאומיות בישראל, ויתרום גם למעמדם של עורכי דין ורואי חשבון, שרבים מהם חברים בפיరמות בינלאומיות או שיש להם קשרים בינלאומיים ענפים המחייבים ממילא עמידה בסטנדרטים בינלאומיים אלה. דומה שבמ-

רעיון מסוכן מאין כמותו

קבלת ההצעה תביא לאפקט שרשרת שיכרסם ביסודות המקצוע

ז'ק חן

עו"ד ז'ק חן, סניגור פלילי, שותף במשרד רזניק, חן ושות'

הגוברת. הרי על אותו משקל ניתן גם לקרוא לביטול מלאכת הסנגוריה בכלל, כך שהמלאכה שתוטל על כתפי מערכת אכיפת החוק תהא קלה יותר. זאת גם מבלי להתייחס לגופה של הטענה בהרחבה ולהדגים מדוע קבלת ההצעה תביא דווקא להגברת הפשיעה (יתפתח "שוק אפור" של "יועצים" המשוחררים מכבלי חוק ואתיקה, ומציבור הלקוחות יימנע ייעוץ מקצועי). כך גם, למשל, הסיסמה שלפיה עלינו להיות "עם ככל העמים". עיון מקרוב מגלה שמדובר בטענה כור-ללנית, אשר אינה מפרטת באילו מדינות הוטלה חובת הדיווח על עורכי הדין, מה היקפה ומהו הניסיון שנרכש מהפעלתה.

בעניין זה מעניין להיווכח שבארצות הברית לא הוחלו חובות דיווח מיוחדות על עורכי דין. בקנדה, חוקים הנוגעים להחלת חובות כלפי הרשות לאיסור הלבנת הון על עורכי דין – בוטלו. שם, לבד מדרישות שונות כגון "הכר את הלקוח" ושמירת מסמכים, אין על עורכי הדין חובה לדווח לרשות על עסקאות יוצאות דופן. באופן דומה קיבל בית המשפט לחוקה של בלגיה את עתירת לשכת עורכי הדין שלה, והחליט לפרש את הוראות הדין הבלגי בצורה מצמצמת, כך שלא יפגעו בחסיון יחסי עו"ד-לקוח. נקבע כי אינפורמציה הניתנת על ידי לקוח לעו"ד ונוגעת לייצוג ולייעוץ – מוגנת על ידי החיסיון המקצועי.

שמירה על העקרונות הבסיסיים שעליהם מושתת מקצוע עריכת הדין אינה אינטרס פרטי של "גילדת" עורכי הדין. זהו אינטרס עליון של מערכת המשפט כולה. בשנים האחרונות חל סחף מדיני ביחס רשויות אכיפת החוק אל ציבור עורכי הדין. אין לקבל את הנחת העבודה, המנחה רבים מהמצדדים בהחלת חובות הדיווח, שלפיה עורכי הדין משמשים "סייענים" למלביני הון. איננו כאלה, ואיננו צריכים להפוך לסוכני הרשות על מנת להוכיח זאת.

כבר כמה שנים מקדמת הרשות לאיסור הלבנת הון החלה של חובות דיווח על עורכי דין. לאחר שנסייגות מוקדמים להחיל חובות אלה במסגרת חקיקת החוק נכשלו, עשתה הרשות נפשות לקידום הרעיון, תוך ניסיון למוסס את ההתנגדות העזה שהוא מעורר בקרב עורכי דין ומשפטנים. ברוח זו גובשה לאחרונה הצעת חוק של משרד המשפטים בנושא, שלפיה יידרשו עורכי דין לדווח לרשות על עניינים שבאו לידיעתם במסגרת הטיפול המקצועי בלקוחותיהם.

מדובר ברעיון מסוכן מאין כמותו: פתיחת הפתח, ולו כדי סדק, להפיכת עורך הדין לסוכן של הרשות ולתיוגו ככזה בעיני הציבור תפר את מערכת הבלמים והאיזונים העדינה של שיטתנו המשפטית.

הצעת החוק תעמיד את עורך הדין בניגוד עניינים מובנה – עניינו של הלקוח לעומת עניינה של הרשות שלה הוא מחויב לדווח, ועניינו שלו שלא להפר חובה זו – ועל כך כבר נכתב: "האיסור לפעול כאשר קיים חשש לניגוד עניינים נגזר מהעיקרון הרחב יותר של חובת הנאמנות. אמון מלא בין עורך הדין ללקוחו הוא נשמת אפו של מקצוע עריכת הדין, וקשה להעלות על הדעת כיצד ניתן לקיים בלעדיו יחסי עורך דין-לקוח" (השופט קלינג, בספרו "אתיקה בעריכת דין").

קבלת ההצעה להטיל על עורכי הדין חובות דיווח, אפילו באופן חלקי ולסוג מסוים של שירותים, תביא לכרסום יסודות המקצוע ולאפקט שרשרת שיכרסם גם בכל העקרונות הנגזרים מהם, כגון חיסיון וסודיות. אל מול עמדה מנומקת של המתנגדים נחרצות להחלת חובת הדיווח – עמדה שקיבלה ביטוי מפורש בהחלטת הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין – מעלים המצדדים בה טענות שאינן משכנעות, לשון המעטה. כך, למשל, הטענה התמוהה בדבר הצורך בהחלת חובות הדיווח כחלק מהמאמץ למיגור תופעת הפשיעה

